

Załącznik nr 2

W mogile zbiorowej zebrano szczątki osób poległych bądź zamordowanych przez Niemców w II wojnie światowej.

Pierwotnie grób ten był przygotowany jako mogiła dwóch egzekucji niemieckich w Środzie Wielkopolskiej.

17 września 1939 r. władze okupacyjne zaplanowały i zorganizowały eksterminację grupy polskich mężczyzn. Powodem był strzał, który oddali sami Niemcy. Zaaresztowano 21 mężczyzn złapanych na ulicy i wyciągniętych z domów w tym trzech członków PCK w pełnym umundurowaniu. Polaków przetransportowano na dziedziniec więzienia, skąd przepędzono ich na łąki koło wsi Kijewo [dziś teren miasta Środa Wielkopolska]. Podczas drogi więźniowie byli dotkliwie bici, szczuci psami i najeżdżani autami. Niemcy zmusili ich do kopania dla siebie grobu własnymi rękami. Wszyscy Polacy zostali rozstrzelani. Żyjących dobito ciosami łopaty, a następnie wrzucono do dołu o rozmiarze 1,5 na 12,5 metra i głębokości 0,9 metra. Oprawcy ugniatali ciała butami. Świadcami tego wydarzenia były mieszkanki Kijewa.

20 października 1939 r. w ramach niemieckiej operacji Tannenberg na Rynku w Środzie Wielkopolskiej o godz. 9:20 specjalny oddział SS rozstrzelał 29 polskich zakładników. Wszyscy zostali pochowani na łące pod wsią Kijewo, obok istniejącej już mogiły pomordowanych 17 września 1939r.

W dniach od 4 do 7 czerwca 1945 r. komisja sądowno-lekarska ekshumowała szczątki obu egzekucji.

Doszło do identyfikacji ciał przez rodziny. W mogile pomordowanych 20.10.1939 r. odnaleziono dodatkowo drewnianą skrzynię z ciałem rolnika Władysława Karalusa, którego egzekucja odbyła się na łąkach Kijewa 23 marca 1940 r.

W 1945 r. ciała z egzekucji zostały uroczystie pochowane w państwowym pogrzebie na cmentarzu parafialnym w Środzie Wielkopolskiej.

Część osób pochowano w innych miejscach:

1. W Zaniemyślu (na cmentarzu parafialnym) w mogile zbiorowej spoczęli: Józef Pawlak, Mieczysław Kasperski, Florian Balcerowicz, Stanisław Bilski, Józef Kandziora, Józef Mike, Norbert Nawrocki, Adolf Sobieszczyk, Kazimierz Właziński.
2. W miejscowości Klerowo [gm. Kleszczewo] na cmentarzu parafialnym spoczywa – Piotr Tłok. Od 2004 roku jest to grób rodzinny.
3. Do Sannik [woj. mazowieckie, pow. gostyniński] został zabrany Stanisław Groblewski, gdzie miał swój majątek ziemski.
4. W Kościanie spoczęli: Stanisław Waškowiak, Jan Michalak, Ludwik Dobroń.
5. W Mącznikach [gm. Środa Wielkopolska] przy kościele parafialnym, w grobowcu rodzinnym spoczywa Stanisław Madaliński.

Józef Ratajczak i Jan Szymkowiak pierwotnie spoczywali w sektorze VI w innym grobie. 12.04.1975 roku zostali ekshumowani i złożeni do mogiły zbiorowej.

Także w 1975 r. roku według ustaleń IPN mieli zostać ekshumowani żołnierze WP z 1939 r. (5 osób), którzy pierwotnie spoczywali w grobie obok ofiar nalotu niemieckiego na cukrownię w Środzie Wielkopolskiej.